

szonylagos elkülönültsége és a magyar tanárképzés fő áramlatának hagyományaitól és irányvonalától való leplezetlen különbözősége azonban rendkívül sebezhetővé teszi. A Holiday és Cooke („An ecological approach to ESP”, in: Waters, A., szerk., *Issues in ESP, Lancaster Practical Papers in English Language Education*, Vol. 5, Pergamon, 1982) alkotta kifejezéssel élve a CETT újításának modelljét „nem-ökologikusnak”, azaz a jelenlévő kulturális környezettől idegennek nevezném. A metaforát kibontva, a CETT egy szép, ritka, melegházi orchideához hasonlatos, amit nagy költségen, nagy szeretettel gondoznak. Gyönyörködünk benne most, amíg lehet, mert ki tudja, mikor kapcsolják ki a fűtést vagy törik össze vandálok az üveget...

Jeremy Parrott

Kenesei István (szerk.)

A nyelv és a nyelvek

Akadémiai, Budapest, 1995
3., átdolgozott kiadás. 296 p.

A nyelv és a nyelvek első kiadása 1984-ben, második, *bővített* kiadása öt évvel később, 1989-ben látott napvilágot, mindkettő a Gondolat gondozásában. Hat évvel később egy újabb, *átdolgozott* változatot adott ki az Akadémiai Kiadó.

A második kiadás „bővítettsége” még egy, írásról szóló új fejezet betoldását, és a korábbi sajtóhibák korrigálását jelentette, amúgy a szöveg változatlan maradt. A harmadik kiadás „átdolgozottságának” mibenléte viszont nehezen ragadható meg: ami szembetűnő, az elsősorban formai változás (nagyobb formátum, más tördelés, ábrák és táblázatok újrarajzolása és egyértelműsítése számozással). Ezen

túl az állati kommunikációról és az emberi nyelv kialakulásáról szóló 1. fejezet bővült összességében mintegy három lapnyi szöveggel (új eredményeket bemutató bekezdésekkel a 29., 33–34. és 37–39. oldalakon), valamint az anyanyelv el-sajátításáról szóló 12. fejezet (219–242) változott meg jelentősen (ez utóbbit szerzője alaposan átdolgozta, nemcsak precizította a korábbi kiadások szövegét, de szinte újraírta azt az új eredmények felhasználásával). A többi fejezet azonban – immár 1984 óta – változatlan szöveggel jelent meg. Ugyanakkor a két fejezetet érintő módosulás nyomán nem látszik indoka a többi fejezet változatlanul hagyásának: szinte mindegyik átdolgozható/átdolgozandó lett volna az elmúlt tíz év alatt történt felismerések, új iskolák és elméletek kialakulása miatt; vagy legalább néhány kiegészítő bekezdést megérdemelt volna. De ha nem, hát nem, örüljünk annak, ami van.

Mert hogy örömmel forgatom a 3. kiadást, hiszen az oktatásban, a nyelvtudomány rejtelseibe való bevezető órákon mind magam, mind kollégáim rendszeresen használjuk ezt a könyvet, amely az elmúlt évek alatt fokozatosan kikopott a könyvtárakból. Így most nagy segítséget kaptunk, újra feltöltődnek a raktári készletek, ismét hozzáférhető lesz a mű, amely nemcsak nekünk fontos oktatási segédlet, de a diákok számára is emlékezetes olvasmány. Legalábbis ez derült ki abból az ártatlan kérdésből, amit bő egy éve, e kiadás megjelenésének napjaiban, de tőle függetlenül tettünk fel hallgatóinknak azzal kapcsolatban, hogy ha nyelvészetet kellene tanítaniuk, mely könyveket vennék elő, melyekre támaszkodnának, melyeket ajánlanák, és miért. A válaszolók (közel százan) háromnegyed része ezt a kötetet jelölte meg (kizárólag, vagy mások társaságában), és az indoklások legtöbbször arról szólt, hogy népszerű-

sító, olvasmányos, könnyen érthető volta mellett alaposan és áttekintően szól a nyelvvel kapcsolatos problémákról. Hozzáteszem, ezzel együtt mind a tanári gyakorlat, mind a diákok emlékei, mind a nyelvészeti irodalom sűrű hivatkozásai alapján bátran szakmunkának is tekinthető a kötet.

Írhatnék tanulmánygyűjteményt is, hiszen minden fejezetet más-más szerző jegyez, mindannyian a szűkebb tudományág kiváló és elismert hazai művelőivé nőttek ki magukat az első megjelenés óta, ám a szerkezet és a stílus egységes, a cél közös: akár egyetlen szerző írásának is hihetnénk. Ugyanakkor kár, hogy az előlapon felsorolt szerzők és a fejezetek párosítása az olvasóra lett hagyva, noha néhány esetben kétségkívül izgalmas találgatásokba lehet így bocsátkozni.

Négy nagyobb szerkezeti egységbe sorolódnak a fejezetek. Az első, ami „A nyelvi jelenség” címet viseli (17–78), az állati kommunikációról, az emberi nyelv kialakulásáról, a jelekről és a nyelvi leírás szintjeiről szól. A második (79–138) a nyelv szintjeinek részletes bemutatása, fonetikai, morfológiai, szintaktikai és szemantikai fejezeteket tartalmaz. A harmadik rész (139–216) „A nyelv változatai” címmel egy szociolingvisztikai, egy történeti, egy tipológiai fejezetet, végül egy, az írás történetét és jellemzőit bemutató fejezetet gyűjt egybe (ilyen sorrendben!?). Végül „A nyelv és használója” rész (217–276) a nyelvelsajátításról, a beszéd és gondolkodás, valamint a nyelv és megismerés viszonyáról közöl egy-egy írást. A szerkesztői utószót követően fejezetenként tagolva ajánlott irodalom és forrásjegyzék található (281–289). A kötetet tárgymutató zárja (291–296).

Az egyes fejezetek „mélysége” (absztrakciós szintje), és így a laikus olvasó számára való nehézségi foka eltérő. Ami akár ügyes szerkesztői fogásként is értel-

mezhető, hiszen az elején inkább ismeretterjesztő, aztán egyre inkább szakmai ízű lesz a szöveg. A belső egységek sorrendje is ezt feltételezi, a nyelvi szintekről köznyelven, a szakzsargon elkerülve írni nehéz feladat. A könyvet becsukva azonban visszamenőleg felmerül a kérdés: ha a szerzők a kötet belsejében már vállalták a szakmai regiszter megjelenítését, akkor miért nem éltek ezzel bátrabban az első két fejezetben is. Azok – és az olvasók – nagyobb hasznára vált volna.

Az ajánlott irodalom és források jegyzéke kiadásról kiadásra bővült, ugyanakkor e legutóbbi kiadásban talán érdemes lett volna egy szélesebb körű, jelentősebb bibliográfia elhelyezése. Már az első kiadás bibliográfiájában is szerepelt jó néhány szaktudományos mű (ezeket külön meg is jelölte a szerkesztő), az utóbbi évek meglódult könyvkiadási hullámában pedig számos fontos munka látott napvilágot, amit itt talán szerepeltetni kellett volna. A harmadik kiadással ugyanis még inkább elmozdult ez a kötet – nyilván a tapasztalatok nyomán – a szaktudományosság irányába, vagy legalábbis kimondva-kimondatlanul a felsőoktatási felhasználás irányába. Ennek pedig a bibliográfiában is tükröződnie illett volna. Hogy csak egy jelentősebb hiányra hívjam fel a figyelmet, a mondattani rész ajánlatában (285) szinte ugyanazok a kötetek szerepelnek a harmadik kiadásban is, mint az elsőben, pedig azóta e terület hatalmas fejlődésen ment keresztül, és mind külföldön, mind idehaza új iskolák alakultak ki, köteteik jelentek meg. Ugyanez elmondható a gondolkodásról és a nyelvi megismerésről szóló fejezetekről is.

A kiadó részéről a kezdeményezés fontos: az elmúlt egy-két évtizedben számos olyan jelentős nyelvészeti mű látott napvilágot, amelyek a magyar tudományos élet és képzés fontos dokumentumai, ám

egyre nehezebben elérhető a természetes(?) könyvtári elhasználódás folytán. Ezek újranyomása, második, többedik kiadásban való megjelentetése a tudománytörténeti dokumentáción, a szerzők korabeli kétségtelen érdemeinek felmutatásán túl is fontos feladat. Remélhetőleg az Akadémiai Kiadónak módja lesz folytatni ezt a kiváló kezdeményezést.

Derényi András

Medgyes Péter

A nyelvtanár A nyelvtanítás módszertana

Major Éva jegyzeteivel és feladataival
Corvina Kiadó, Budapest, 1997, 199 p.

Megint valami szokatlan, érdekes, elgondolkodtató, de egyben szórakoztató Medgyes Pétertől, amit a tanévkezdés táján felüldülés elolvasni minden gyakorló, illetve leendő nyelvtanár és nyelvtanuló számára.

Szokatlan a könyv felépítése: a 21 leckéből álló kötet egy elképzelt folytatásos párbeszédre épül Medgyes Péter és hitetlenkedő – néha már kötekedő – kérdező-partnere között. A beszélt nyelvi, konkrét és személyes példákkal megspékelt leckék szövegét követik Major Éva jegyzetei, melyek a rendhagyó módon kivesézett témák tudományos forrásokra épülő háttéranyagát foglalják tömören össze a nyelvtanítással kapcsolatos kiadványok megszokott tudományos stílusában. A jegyzetek további részekre tagolódnak: a szakirodalom rövid összefoglalására, feladatokra és kérdésekre, valamint szakirodalmi listára az angol mellett a francia, német, olasz és az orosz nyelv tanításához. A könyvet a feladatok megoldásai és index teszik teljessé.

A dialógusban feldolgozott témakörök

sajátosan csoportosítva fedik le az átfogó módszertanok kérdéseit. Például az első leckében a jó nyelvtanár jellemzői közé a nyelvtehetségen, a perfekt nyelvtudáson és a folyamatos önértékelésen kívül a rendszeres fogmosás, a tip-top megjelenés, az életkor és az önálló stílus egyaránt hozzátartoznak, valamint a nyelvtani-fordítós és direkt módszer is itt jelenik meg.

A könyv egészére jellemző, hogy útkezesésre, saját állásfoglalásra biztatja az olvasót és ehhez nyújt ismereteket, egyéni véleményt és segítséget. Sok nyelvtanár számára valószínűleg felszabadítóan hat néhány érv, például az anyanyelv szerepéről az idegennyelv-órán, a nyelvtani magyarázatokról, a humanisztikus hozzáállásról, a tanfordítások és a szódolgozatok hasznáról, a heti óraszámokról, valamint arról, hogy miért nem tanulja meg a legtöbb nyelvtanuló a helyes kiejtést. Én ugyan kétkedéssel fogadtam a kezdési időpontra tett javallatot és a mögöttes érvelést, valamint a popkultúráról, az önmagukban érdekes anyagokról szóló részeket, és hangsúlyosabbnak ítélem a motiváció és az extenzív olvasás szerepét, de a könyv mindenképp eléri célját: elgondolkodtat és önértékelésre készítet.

Külön kell szólni Major Éva jegyzeteiről. Az összefoglalások tömörek és közérthetőek, a fordítás és a szakzsargon használata hibátlan, a témakörökhöz kapcsolódó források között angolszász és hazai munkák mellett egyéb nyelveken megjelent publikációk is szép számmal szerepelnek. A feladatok és források egyaránt jól használhatók a szervezett tanárképzésben és önálló tanulás céljaira. Hiánypótló forrásmunka minden nyelvtanár számára.

A kötet szórakoztató szakmai olvasmányként is kiváló: stílusa szellemes, a leckéket bevezető idézetek remekek (meglepett volna, ha Karl Popper kima-